

Covid-19 Pandemisi Döneminde Türkiye'nin Kamu Diplomasisi Uygulamaları

Türkiye's Public Diplomacy Practices During the Covid-19 Pandemic

Araştırma Makalesi / Research Article

Sorumlu yazar/ Corresponding author:

Ahmet Samet Tokdemir

ORCID: 0000-0003-0086-3191

Geliş tarihi/Received:
25.04.2022

Son revizyon teslimi/Last
revision received:
01.06.2022

Kabul tarihi/Accepted:
01.06.2022

Yayın tarihi/Published:
16.06.2022

Atıf/Citation:

Özcan, A. B. & Tokdemir, A. S. (2022). Covid-19 pandemisi döneminde Türkiye'nin kamu diplomasisi uygulamaları. *İletişim ve Diplomasi*, 7 (Kamu Diplomasisi ve Ülke Markalama Özel Sayısı), 117-136.

doi: 10.54722/
iletisimvediplomasi.1109010

Arif Behiç ÖZCAN¹ , Ahmet Samet TOKDEMİR²

ÖZ

2019 yılının sonunda Çin'de ortaya çıkan Covid-19, tüm dünyayı hızla etkisi altına almış ve kısa zamanda küresel bir pandemiye dönüşmüştür. Pandemi, dünyamızın kırılganlığını ve çok taraflı diplomasinin küresel sorunlara çözüm üretme kapasitesinin zayıflığını ortaya çıkarmıştır. Sağlıkla ilgili uluslararası örgütler ve gelişmiş ülkeler kriz yönetiminde beklenen katkıyı çoğunlukla sunamamışlar ve birçok ülke pandemiye karşı genelde kendi imkânlarıyla mücadele etmişlerdir. Türkiye bu süreçte pandeminin yol açtığı küresel hasarın onarılmasına katkı sunmaya çalışan ülkelerden biri olmuştur.

Bu küresel sağlık krizi geleneksel diplomatik yöntemlerin yetersizliğini ve başarılı bir kamu diplomasisinin gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Kamu diplomasisi literatüründe farklı başarı kriterleri vardır. Bu çalışmada Türkiye'nin pandemi dönemindeki kamu diplomasisi, literatürde sıkça vurgulanan üç kriter üzerinden değerlendirilmiştir: 'söylem-kapasite tutarlığı, söylem-eylem tutarlılığı ve uluslararası görünürlük'. Yanıtı aranan temel soru: Türkiye'nin bu süreçteki kamu diplomasisi söylem-kapasite ve söylem-eylem tutarlılıklarına sahip midir ve Türkiye bu katkılarına uluslararası görünürlük kazandırabilecek kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmüş müdür? Bu kriterlerle ilgili sorgulama Türkiye'nin pandemi sürecinde ön plana çıkan üç kurumu üzerinden yapılmıştır: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Dışişleri Bakan-

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Selçuk Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, Konya, Türkiye, abozcan@selcuk.edu.tr ORCID: 0000-0002-0215-7322

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalı, Konya, Türkiye, asamet.tokdemir@selcuk.edu.tr

lığı ve Sağlık Bakanlığı. Bu kurumların pandemi dönemindeki söylemleri, kapasiteleri ve faaliyetleri karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve Türkiye'nin krizle mücadeleye yaptığı katkıları uluslararası kamuoyuna duyurabilmek amacıyla sarf ettikleri çabalar analiz edilmiştir. Çalışmada Türkiye'nin pandemiyle mücadele sürecinde kendi kapasitesiyle tutarlı şekilde söylemler geliştirdiği, yine bu süreçte söylem-eylem tutarlılığı içinde hareket ettiği ve krizin küresel yönetişimine yaptığı katkılara kamu diplomasisi yoluyla uluslararası görünürlük kazandırabildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, pandemi, Türkiye, kamu diplomasisi, yumuşak güç

ABSTRACT

Covid-19, which emerged in China at the end of 2019, quickly affected the whole world and turned into a global pandemic in a short time. The pandemic has revealed the fragility of our world and the limitations of multilateral diplomacy in finding solutions to global problems. Health-related international organizations and developed countries have often failed to provide the expected contribution to crisis management, and many countries have battled the pandemic with their means. In this process, Türkiye has been one of the countries trying to contribute to the repair of the global damage caused by the pandemic.

This global health crisis has revealed the inadequacy of traditional diplomatic methods and the necessity of successful public diplomacy. There are different success criteria in the public diplomacy literature. This study discusses Türkiye's public diplomacy during the pandemic based on three criteria that are frequently emphasized in the literature: 'discourse-capacity consistency, discourse-action consistency and international visibility'. The main question is: Does Türkiye's public diplomacy in this process have discourse-capacity and discourse-action consistency, and has Türkiye carried out public diplomacy activities that can bring international visibility to these contributions? These criteria were evaluated from the perspectives of three prominent institutions of Türkiye that shone out during the pandemic: Directorate of Communications, Ministry of Foreign Affairs and Ministry of Health. The discourses, capacities and activities of these institutions during the pandemic were examined comparatively, and their attempts to inform the international public about Türkiye's contributions to the crisis response were evaluated. In the study, it was concluded that Türkiye established discourses that were consistent with its capacity in fighting the pandemic, acted with discourse-action consistency in this process, and through public diplomacy, Türkiye raised international awareness of its contributions to global crisis governance.

Keywords: Covid-19, pandemic, Türkiye, public diplomacy, soft power

EXTENDED ABSTRACT

In the pre-Covid-19 era, scientists were warning about potential health threats that could affect all humanity. It was also emphasized that the need for a global governance mechanism in health diplomacy increased as concrete evidence that such threats could become a reality began to emerge, and international organizations specialized in this field should be strengthened (Fidler, 2013, p. 692). However, the Covid-19 pandemic has demonstrated concretely what a global crisis can look like and how quickly such a crisis will affect the entire world; on the other hand, it has shown that the steps taken by humanity in the field of health diplomacy so far are insufficient to deal with such a major crisis. On the one hand, a group of states, including Türkiye, tried to strengthen their healthcare systems further to combat the pandemic, while on the other, they rushed to the aid of other countries within the bounds of medical resources (Kıbaroğlu, 2020, p. 106). As a result, these states have taken steps to fill the enormous gap left by global governance in dealing with the crisis.

During the pandemic, Türkiye primarily struggled to adapt its domestic order to the 'new normal' in areas such as health, economy, transportation and education. Secondly, while settling into a routine in these areas, Türkiye started to act in cooperation with the WHO and increase its foreign aid to other states, especially medical supplies, in order to contribute to the global fight against the pandemic (Çolakoğlu, 2022, p. 130). Türkiye has also tried to increase the effectiveness of its contributions to the fight against the pandemic through the public diplomacy practices it carries out through major institutions.

The value of a state's contribution to the governance of a global crisis could be related to the practices of that state in public diplomacy on the relevant issue. In particular, public diplomacy in international politics becomes more important in times of urgent, unusual and unexpected crises such as the Covid-19 pandemic (Koyuncu, 2021, p. 929). The success of states in the field of public diplomacy is generally determined by their ability to meet the following three criteria: 'discourse-capacity consistency' (Özyılmaz, 2014, p. 221), 'discourse-action consistency' (Pratkanis, 2009, p. 122) and 'international visibility' (Pratkanis, 2009, p. 117). The basic question to be answered in this study is: Do Türkiye's public diplomacy practices during the pandemic meet the three different success criteria mentioned above? In other words, do Türkiye's contributions to the global governance of the pandemic have discourse-capacity and discourse-action consistency and has Türkiye carried out activities to increase the international visibility of these contributions? These criteria were evaluated from the perspectives of three institutions that spearheaded Türkiye's public diplomacy practices during the pandemic. In this context, the research was conducted between December 2019 and April 2022; and a) Presidency's Directorate of Communications was examined in terms of announcing Türkiye's contribution to the fight against the pandemic effectively and

systematically, b) the Ministry of Foreign Affairs was examined in terms of international cooperation and coordination in the fight against the pandemic, c) the Ministry of Health was examined in terms of its support for health and medical studies through its activities. This evaluation is based on remarks made by relevant institutions and officials on their websites, social media accounts, and mass media channels. During the pandemic, the managers' discourses, the institutions' capacities, and the institutions' activities were assessed, and success ratings were made for each institution independently in terms of the relevant criteria.

During the pandemic, the discourses and actions of each institution, as well as the managers who represented that institution at the highest level, were examined, as were the steps they took to communicate their discourse and activities to the international public. In this context, the study has shown that Türkiye developed discourses as far as its capacity allows during the fight against the pandemic, acts in a discourse-action consistency in this process, and could raise international awareness of its contributions to the global governance of this crisis through public diplomacy. For this reason, it has been concluded that Türkiye generally fits the public diplomacy success criteria during the Covid-19 pandemic.

Giriş

Bilim insanları, Covid-19 öncesi dönemde tüm insanlığı etkileyebilecek potansiyel sağlık tehditlerinin varlığı konusunda korkutucu uyarılarda bulunmaktaydı. Bu tür tehditlerin gerçeğe dönüşebileceğine ilişkin somut veriler alınmaya başlandıkça sağlık diplomasisi bağlamında küresel bir yönetim mekanizmasına duyulan ihtiyacın arttığı, bu konuda uzmanlaşmış uluslararası örgütlerin güçlendirilmesi gerektiği de vurgulanmaktaydı (Fidler, 2013, s. 692). Ancak Covid-19 pandemisi, bir yandan küresel bir krizin neye benzeyebileceğini ve böyle bir krizin tüm dünyayı ne kadar büyük bir hızla etkisi altına alacağını somut olarak gösterirken bir yandan da insanlığın sağlık diplomasisi alanında bu zamana kadar attığı adımların böylesine büyük bir krize hazırlıklı olmadığını göstermiştir. Birleşmiş Milletler (BM) ve ona bağlı bir uzman kuruluş olarak Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) başta olmak üzere küresel yönetimin ana aktörleri pandeminin oluşturduğu şok karşısında hareketsiz kalmıştır (Satoh, 2022, ss. 35-36). Güçlü bir bölgesel entegrasyon sağlamış olduğu düşünülen Avrupa Birliği (AB), kendi üyelerinin bile bu krizle mücadelesine katkı sunmakta zorlanmıştır. ABD ve Çin gibi büyük ekonomik güçler, pandemiyle mücadeleyi kendi aralarındaki politik gerilimlere eklenen yeni bir boyut olarak düşünmüşler ve krize siyasi motivasyonlarla yaklaşmışlar (Balogun & Soile, 2020, s. 417) ve pandemiyle mücadelede küresel bir öncül ülke oynamakta isteksiz davranmışlardır. Ancak insanlar enfekte olmaya ve hayatlarını kaybetmeye devam ettikçe birçok devlet kendi başının çaresine bakmayı tercih etmiştir. Türkiye'nin de içinde bulunduğu bir grup devlet ise bir yandan kendi sağlık sistemini

pandemiyle mücadele konusunda daha da güçlendirmiş, diğer yandan tıbbi imkânlar çerçevesinde başka ülkelerin yardımına koşmuştur (Kıbaroğlu, 2020, s. 106). Böylece bu devletler küresel yönetişimin krizle mücadelede sahip olduğu büyük boşluğu doldurmak için harekete geçmişlerdir.

Covid-19 pandemisi bir süre sonra bir sağlık krizi olmanın ötesine geçmiş ve insan yaşamının birçok boyutunu etkilemeye başlamıştır. Sınırların kapatılmasının ardından vatandaşların tahliye edilmesiyle ilgili öncelikli sorunlara, turizm gibi sektörlerde erken dönemlerden itibaren gözlemlenen ekonomik daralma, tedarik zincirlerinde yaşanan sorunlar, işsizlik, eğitimde meydana gelen aksamalar gibi etkileri uzun süre hissedilecek sorunlar eklenmiştir. Hükümetler, bu konularda acil ve önemli kararlar almaları gerektiğinden belirli derecede baskı altında hareket etmek durumunda kalmışlardır. Bu şartlar altında Türkiye de sağlık, ekonomi, ulaşım, eğitim gibi alanlarda öncelikle kendi iç düzenini 'yeni normal'e uyarlamakla uğraşmıştır. Ardından, pandemi ile küresel mücadeleye katkı sunabilmek için hem DSÖ ile iş birliği içinde hareket etmeye hem de tıbbi malzemeler başta olmak üzere başka devletlere dış yardımlarını artırmaya başlamıştır (Çolakoğlu, 2022, s. 130). Türkiye ayrıca belli başlı kurumlar üzerinden yürüttüğü kamu diplomasisi uygulamaları aracılığıyla pandemiyle mücadeleye yaptığı katkıların etkinliğini artırmaya çalışmıştır.

Bir devletin küresel bir krizin yönetişimine yaptığı katkının değeri o devletin ilgili konuda yürüttüğü kamu diplomasisindeki uygulamalarıyla ilişkilendirilebilir. Özellikle, Covid-19 pandemisi gibi aciliyet gösteren, alışılmadık, beklenmedik kriz dönemlerinde uluslararası politikada kamu diplomasisinin önemi artmaktadır (Koyuncu, 2021, s. 929). Devletlerin kamu diplomasisi alanındaki başarıları, genel olarak onların şu üç kriteri sağlamalarına bağlıdır: 'söylem-kapasite tutarlılığı' (Özyılmaz, 2014, s. 221), 'söylem-eylem tutarlılığı' (Pratkanis, 2009, s. 122) ve 'uluslararası görünürlük' (Pratkanis, 2009, s. 117). Bu çalışmada yanıtı aranan temel soru şudur: Türkiye'nin pandemi sürecinde yürüttüğü kamu diplomasisi uygulamaları, yukarıda bahsedilen üç farklı başarı kriterini karşılamakta mıdır? Başka bir ifadeyle Türkiye'nin pandeminin küresel yönetişimine yaptığı katkılar, söylem-kapasite ve söylem-eylem tutarlılıklarına sahip midir, Türkiye bu katkılarının uluslararası görünürlüğünü artıracak faaliyetler yürütmüş müdür? Bu kriterlerle ilgili sorgulama Türkiye'nin pandemi sürecindeki kamu diplomasisi uygulamalarıyla ön plana çıkan üç kurum temel alınarak yapılmıştır. Bu bağlamda araştırma, Aralık 2019 ile Nisan 2022 tarihleri arasında; a) Türkiye'nin pandemiyle mücadeleye katkısının tüm dünyaya etkin ve sistematik bir şekilde duyurulması açısından Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, b) pandemiyle mücadele konusunda uluslararası iş birliği ve koordinasyon açısından Dışişleri Bakanlığı, c) sağlık ve tıbbi çalışmalara destek açısından Sağlık Bakanlığı olmak üzere, üç kurumun faaliyetleri üzerinden yapılmıştır. Bu değerlendirme, ilgili kurumların ve yetkililerinin web sitelerindeki, sosyal medya hesaplarındaki ve kitle iletişim kanallarındaki açıklamaları ekseninde yapılmıştır. Pandemi sürecinde bu üç kurumun yöneticilerinin söylemleri, kurumların kapasiteleri ve

kurumların faaliyetleri incelenmiş, ilgili kriterler açısından her bir kurum için ayrı değerlendirme yapılmıştır.

Her bir kurum ve o kurumu en üst düzeyde temsil eden yöneticilerin pandemi döneminde kullandıkları söylemler ve yaptıkları faaliyetler incelenmiş, söylem ve faaliyetlerini uluslararası kamuoyuna duyurabilmek için attıkları adımlara bakılmıştır. Bu bağlamda çalışma, Türkiye'nin pandemiyle mücadele sürecinde kendi kapasitesinin elverdiği ölçüde söylemler geliştirdiğini, yine bu süreçte söylem-eylem tutarlılığı içinde hareket ettiğini ve bu krizin küresel yönetişimine yaptığı katkılara kamu diplomasisi yoluyla uluslararası görünürlük kazandırabildiğini göstermiştir. Bu nedenle Türkiye'nin Covid-19 pandemi sürecindeki kamu diplomasisinin başarı kriterlerini genel olarak sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kamu Diplomasisinin Kavramsal Çerçevesi

Kamu diplomasisi literatürde farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Birçok kavramın tanımlanmasında olduğu gibi kamu diplomasisi kavramının tanımına da zaman geçtikçe yeni boyutlar eklenmektedir. Bu çalışmada Paul Sharp tarafından yapılan tanım kullanılmaktadır. Ona göre kamu diplomasisi, "bir hükûmetin, temsil ettiği toplumun çıkarlarını geliştirmek ve değerlerini genişletmek için başka bir ülkenin halkıyla doğrudan ilişkilerin sürdürüldüğü süreçtir" (Sharp, 2005, s. 106). Bu anlamda kamu diplomasisi, dış politikanın sadece teknik bir aracı değil, ondan çok daha fazlasıdır. Nitekim kamu diplomasisi uluslararası ilişkilerde rol alan tüm devletlerin daha şeffaf ve daha iş birliği olmalarına yönelik giderek artan talebe verilen bir yanıttır (Melissen, 2005, s. 8). Covid-19 pandemisi döneminde bu talebin karşılığında birçok ülke bir taraftan sağlık diplomasisi ve yardım diplomasisi yürütürken bir taraftan da kamu diplomasisi aracılığıyla karşılıklı güveni tesis etmeye çalışmışlardır. Ancak bu noktada kamu diplomasisiyle ilgili bir başka önemli boyut karşımıza çıkmaktadır. Bu ise kamu diplomasisinin "hızlı bir şekilde veya kriz modunda yapılamaz olduğu gerçeğidir. Kamu diplomasisi proaktif olabilir ve reaktif olduğunda zaman içinde inşa edilmiş sağlam bir temele dayanmak zorundadır." (Armstrong, 2009, s. 70).

Bu çerçeveden bakıldığında Türkiye'nin pandemi dönemindeki kamu diplomasisine ilişkin iki önemli boyutun öne çıktığı görülmüştür. Bunlardan ilki Türkiye'nin pandemiyle mücadelesinde şeffaflık ve iş birliği yanlısı duruşudur. Nitekim pandeminin ilk günlerinden itibaren Türkiye koronavirüse ilişkin verileri şeffaf biçimde dünya ile paylaşmaya başlamıştır. Virüsün kaynağı olarak kabul edilen Çin'in verilerde şeffaflık konusunda kıyasıya eleştirildiği bir dönemde Türkiye'nin bu özelliğinin öne çıkmış olması kamu diplomasisi açısından önemlidir. Yine Sağlık Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığının aşağıda detayları incelenen uygulamalarında DSÖ başta olmak üzere diğer uluslararası aktörlerle iş birliği içinde hareket etmesi de kayda değer bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır.

İkinci önemli boyut ise Türkiye'nin pandemi dönemindeki kamu diplomasisinin uzun zaman içinde inşa edilmiş sağlam bir kurumsal ve zihinsel temele dayanıyor olmasıdır. Türkiye pandemi başladığında kamu diplomasisi konusunda önemli bir tecrübeye sahip durumdaydı ve pandemiyle birlikte bu tecrübesine dayanarak harekete geçme imkânı bulmuştur. Nitekim Türkiye, pandeminin başlangıcından itibaren son derece aktif bir küresel duruş sergilemiştir. Sadece devletin resmî kurumları değil aynı zamanda pek çok sivil toplum kuruluşu da bu süreçte ön plana çıkmıştır. Dünyanın değişik bölgelerine önemli miktarda tıbbi yardım ulaştırmıştır ve bu Türkiye'nin yumuşak güç kapasitesini artıran etkiler oluşturmuştur (Çolakoğlu, 2022). Türkiye, belirsizliklerin arttığı, bölgesel ve uluslararası kriz ve çatışmaların çoğaldığı dünya sahnesinde, kendi çıkarlarını muhafaza ederken sürdürülebilir barış ve refah ortamının hâkim olduğu bir dünya hedeflemektedir. Bu çerçevede 1990'lı yıllardan itibaren kamu diplomasisi alanında kurumsallaşma sürecini başlatan Türkiye 2000'li yıllar boyunca proaktif bir dış politika izlemeye başlamış, böylece Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri giderek artan bir ivme kazanmıştır (Kocabıyık, 2019, s. 172).

Türkiye'nin son yıllarda artan kamu diplomasisinin hedefi, Türkiye'nin sesini dünyanın dört bir yanında duyurmak, tarihsel ve kültürel bağları olduğu toplumlarla ilişkileri yeniden güçlendirmek ve Türkiye'nin vizyonunu tüm dünyaya anlatmaktır. Özellikle bölge ülkeleri için model bir ülke olmak ve küresel bir aktör olarak kendi imajını geliştirerek yanlış algıları düzeltmektir (Özerdem & Barlas, 2021, s. 82). "Girişimci ve İnsani Dış Politika" anlayışıyla hareket eden Türkiye, pandemi döneminde de bu vizyonunu korumuştur. Pandemi döneminde Türkiye'nin kamu diplomasisinde ortaya çıkan yeni ivme, üç kurum özelinde ön plana çıkmıştır: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı. Bu açıdan aşağıda pandemi sürecinde söz konusu üç kurumun kamu diplomasisi uygulamaları incelenmiş, üç başarı kriteri üzerinden analiz edilmiştir.

Covid-19 Pandemisi ve Türkiye'nin Kamu Diplomasisi

Covid-19'un 11 Mart 2020 tarihinde DSÖ tarafından pandemi olarak ilan edilmesiyle birlikte birçok devlet ekonomik ve sosyal açıdan birçok sorunu beraberinde getirecek olan önemli kararlar almak zorunda kalmıştır. Tüm dünyada alınan sıkı önlemlere rağmen Covid-19 pandemisi çok sayıda insanın enfekte olmasına, milyonlarca insanın ölümüne yol açmıştır. (DSÖ, 2022). Türkiye'de ilk Covid-19 vakasına 11 Mart 2020 tarihinde rastlanmıştır. Mayıs 2022 itibarıyla Türkiye'de tespit edilmiş vaka sayısı 14.775.634'e yükselmiş ve 97.666 kişi de virüs nedeniyle hayatını kaybetmiştir (Sağlık Bakanlığı, 2022). Dünya genelindeki vefat oranınının 1,30 olduğu Covid-19 pandemisinde Türkiye'deki vefat oranı 0,66 olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye, pandeminin ilk günlerinden itibaren başta Sağlık Bakanlığı olmak üzere tüm kurum ve kuruluşlarını pandemiyle mücadeleye yönlendirmiş, toplumun ihtiyaç

duyduğu tedbirleri hızlı bir şekilde uygulamaya koymuştur. Dünyadaki çoğu devlet gibi, çok taraflı diplomasının ve küresel yönetişimin bu krizi yönetmeye ilişkin açıkça görülen yetersizliği karşısında Türkiye de önce kendi iç düzenini 'yeni normal'e hazır hâle getirmek için çaba sarf etmiştir. Sağlık sistemi ve temel gıda ürünlerinin teminiyle ilgili tedbirler başta olmak üzere toplumun ihtiyaç duyduğu düzenlemeleri hızlı bir şekilde hayata geçirerek pandeminin oluşturacağı hasarı olabildiğince minimize etmeye çalışmıştır. Ülke içine yönelik tedbirlerde belirli bir aşamaya gelindikten sonra da tıbbi malzemeler başta olmak üzere bunlara ihtiyaç duyan ve pandemiye hazırlıksız yakalanan birçok ülkeye yardım ulaştırmaya ve ayrıca yabancı ülkelere mahsur kalan vatandaşlarını tahliye etmeye başlamıştır. Türkiye'nin ülke dışına yönelik attığı bu adımlarla birlikte pandemi Türkiye'nin dış politikasına yeni bir boyut daha eklemiştir. Dünyada Çin ve ABD arasında pandeminin kaynağına ilişkin söz düellosu başladığında, yine bazı ülkelerin başka ülkelere ait maskelere el koyduğuna ilişkin haberlerin yayıldığında Türkiye, kendi millî ve evrensel sorumluluklarına uygun şekilde hareket etmeye gayret etmiştir. Bu süreçte Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetlerinin başarısı aşağıda ele alınacak üç kurum üzerinden analiz edilecektir.

Covid- 19 Sürecinde Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

2018 yılında kurulan Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Türkiye'nin uluslararası alanda daha sistematik ve etkili bir şekilde tanıtılması ilkesiyle hareket etmektedir. Kamu diplomasisi araçlarını kullanarak uluslararası kamuoyunun doğru olarak bilgilendirilmesi ve tüm dünyada Türkiye markasının etkili bir şekilde tanıtılması için ilgili kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum örgütleri, iş dünyası ve düşünce kuruluşları arasındaki koordinasyonu sağlayarak bütünlüklü bir iletişim stratejisinin geliştirilmesi açısından önemli bir görev yürütmektedir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021a).

Yapılan herhangi bir çalışmanın iç ve dış kamuoyuna doğru ve etkili bir şekilde anlatılması, manipülasyonun ve dezenformasyonun arttığı günümüzde en az yapılan iş kadar önemlidir (Anadolu Ajansı, 2021). Bu bağlamda, Covid-19 pandemisi sürecinde Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Türkiye'nin diğer kurumları tarafından yürütülen uluslararası yardım çalışmalarına kendi görev tanımına uygun şekilde destek vermiştir. Ayrıca diğer devletlerde alınan olağanüstü tedbirler nedeniyle mahsur kalan vatandaşların tahliyesi konusunda koordinasyonu ve iletişimi sağlamada da çok önemli görevler yürütmüştür. Bu çalışmalar genel olarak kitaplar, web siteleri, infografik çalışmalar, paneller, kısa filmler ve video içerikleri olarak özetlenebilir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021b). Dijital platformların etkin bir şekilde kullanımıyla Covid-19 pandemisi gibi kriz dönemlerinde bu gibi içeriklerin aktif, etkin, doğru ve işlevsel şekilde yönetimi en önemli konulardan biri hâline gelmiştir (Göksu, 2021, s. 61). Uluslara-

rası ilişkilerde de iletişimin dönüştürücü ve yönlendirici etkisinin her geçen gün arttığı günümüzde, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından yapılan bu çalışmalar büyük bir öneme sahiptir.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun, pandemi süresince Türkiye'nin krizin yönetimine yaptığı uluslararası katkıları sosyal medya üzerinden ve kurumun web sayfası üzerinden gerçekleştirdiği paylaşım ve açıklamalarla dünya kamuoyuna sunmuştur. Pandemi döneminde hızlı iletişim ve bilgi paylaşımının önemi artarken yine pandeminin yol açtığı belirsizlik ortamında özellikle dezenformasyon önemli bir soruna dönüşmüştür. Bu açıdan Altun'un resmî Twitter hesabı başta olmak üzere sosyal medyayı aktif şekilde kullanarak uluslararası kamuoyunun doğru bilgiye en çok ihtiyaç duyduğu bu dönemde iletişim konusundaki en yetkili isim olarak sürece önemli katkılar sunduğu açıktır. Yine Altun, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından 8 Nisan 2020'de düzenlenen ve Youtube üzerinden gerçekleşen "KOVİD-19 Tecrübeleri ve Salgına Karşı Mücadelede Uluslararası İş Birliği" adlı ve spontane olarak İngilizceye çevrilen video konferansta Türkiye'nin pandemiyle küresel mücadeleye yaptığı katkıları detaylarıyla anlatarak uluslararası kamuoyunu bilgilendirmiştir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2020). Kendisi ayrıca bu dönemde Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı tarafından çok sayıda kitabın yayımlanmasına da öncülük etmiştir.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Türkiye'nin Covid-19 pandemisi sürecinde yürütmüş olduğu sağlık diplomasisini uluslararası kamuoyuna ayrıntılı ve doğru bir şekilde anlatma amacıyla iki önemli kitap çıkarmıştır. Bunlardan birincisi Türkiye'nin Koronavirüsle Etkin Mücadelesi kitabıdır. Bu kitap ile Türkiye'nin yapmış olduğu uluslararası yardımlar ayrıntılı bir şekilde uluslararası kamuoyuna sunulmuştur. Ayrıca Türkiye'nin diplomasi, sağlık, emniyet ve eğitim sisteminin pandemi sürecindeki işleyişine ilişkin ayrıntılara da burada yer verilmiştir. Bu eser Türkçe, İngilizce ve Arapça olarak üç dilde basılmış ve aynı zamanda dijital olarak web ortamında da erişime açılmıştır.

İkinci kitap ise Asrın Küresel Salgını - Türkiye'nin Koronavirüsle Başarılı Mücadelesi kitabıdır. Bu eserde de, Türkiye'nin yapmış olduğu uluslararası yardımlara, yabancı ülkelerdeki vatandaşları tahliye operasyonlarına, Covid-19 pandemisi ile mücadelede başarı sağlamak için sahada yürütülen çalışmaların tüm dünyaya sistematik ve etkin bir şekilde duyurulması amacıyla Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının çalışmalarına detaylarıyla yer verilmiştir. Ayrıca, uluslararası medyanın Türkiye'nin filyasyon çalışmalarına, aşılama hızına, uluslararası yardımlarına, güvenli turizm sertifikası gibi çalışmalarına yönelik yapmış olduğu ve Türkiye'nin salgınla mücadelesini örnek gösteren haber ve yazılarına da yer verilmiştir. Bunlara ek olarak, Türkiye'nin salgın sonrası uluslararası arenada yapacağı çalışmalara rehber olabilecek önerilerin yer aldığı Covid-19 ile Mücadelede Türkiye Modeli – Söylem ve Projeler kitapçığı da yer almaktadır.

Uluslararası kamuoyuna doğru ve etkili bir şekilde bilgi akışı sağlayacak ve Covid-19 pandemisi ile mücadelede tüm dünyada Türkiye'nin prestijini güçlendirebilecek içerikler üreten web siteleri de bu süreçte önemli bir rol üstlenmiştir. Türkçe, İngilizce ve Rusça olarak yayın yapan www.covid19turkey.com web sayfası ve Türkiye'nin uluslararası alanda diplomasiden tarıma, uluslararası dayanışmadan sağlık turizmine kadar yapmış olduğu çalışmalara yer verilen ve "İnsanlık İçin" mottosuyla Türkçe ve İngilizce olarak yayınlanan www.turkiyestopscovid.com web sayfası bu çalışmalara örnektir (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021, s. 442-443). Covid-19 pandemisi sürecinde, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının bir diğer önemli çalışması ise infografik çalışmalardır. Bunlarla, Türkiye'de güvenli turizm için atılan adımlar ve aşılama çalışmalarında yaşanan ilerlemeler uluslararası kamuoyunun dikkatine sunulmuştur. Türkiye'nin yapmış olduğu çalışmaların web siteleri üzerinden farklı dil seçenekleri ile yayımlanması, Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığının iletişim stratejileri ve misyonu ile uyumaktadır.

Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, stratejik iletişim çalışmaları kapsamında paneller, videolar ve kısa filmlerden oluşan içerikler üretmiştir. Bu içeriklerde Covid-19 pandemisi başladığında başka ülkelerde bulunan vatandaşların tahliye süreci, Türkiye'de bulunan yabancı misyon şefleri ile yapılan röportajlar ve uluslararası uzman konukların katılımıyla gerçekleştirilen paneller yer almaktadır. Bu çalışmalarla Türkiye'nin ülke içindeki ve dışındaki çabalarının ulusal ve uluslararası kamuoyuna doğru bir şekilde duyurulması amaçlanmıştır. Dezenformasyon ve manipülasyonların arttığı pandemi döneminde, ulusal ve uluslararası kamuoyunun sistematik ve doğru bir şekilde bilgilendirilmesi hem siyasal hem de sosyo-psikolojik açıdan değerli bir yöntem olmuştur.

Covid-19 Sürecinde Dışişleri Bakanlığının Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Türkiye, dünya genelindeki 235 diplomatik temsilciliği ile en büyük 6. temsil kapasitesine sahip ülkesidir (Lowy Institute, 2019). Pandeminin diplomatlara ve Dışişleri Bakanlıklarına getirdiği fazladan iş yükü ile de ilgilenmek zorunda kalan Bakanlık "Girişimci ve İnsani Dış Politika" ilkesi ile hareket etmektedir. Dışişleri Bakanlığı, uluslararası iş birliğine, çok taraflılığa ve arabuluculuğa önem veren bir yaklaşıma sahiptir. Uluslararası ve konjonktürel şartların getirmiş olduğu yeniliklerle stratejilerin sürekli güncellenmesi gerektiği bilinciyle hareket eden Dışişleri Bakanlığı, yapmış olduğu çalışmalarla dinamikliğini korumaktadır. İnsan hakları ihlallerinin, düzensiz göçün, uluslararası rekabetin ve istikrarsızlığın dünya barışını tehdit ettiği günümüzde, yürütmüş olduğu girişimci ve insani dış politika ile Türkiye'nin ulusal çıkarlarını korurken aynı zamanda tüm insanlığın ortak hedeflerine yönelik hareket etmektedir (Dışişleri Bakanlığı, 2021).

Dışişleri Bakanlığının pandemi sürecindeki kamu diplomasisi faaliyetleri; yurt dışında bulunan tüm temsilciliklerin koordinasyonunun sağlanması, salgın sürecinde akademik tartışmalara yön verilmesi, yurt dışındaki vatandaşların Türkiye'ye dönüşlerinin sağlanması, farklı ülkelere tıbbi yardımların ulaştırılması ve uluslararası iş birliği çalışmalarının yürütülmesi şeklinde özetlenebilir. Uluslararası iş birliğinin ve yumuşak gücün öneminin her geçen gün arttığı günümüzde Türkiye pandemiyi sadece kendi toplumu açısından sonuçlar üreten bir sağlık sorunu olarak değerlendirmemiş, bunu insanlığın ortak sorunu olarak değerlendirerek kendi kapasitesinin elverdiği ölçüde başka coğrafyalara da destek olmuştur. Yurt dışında bulunan vatandaşlara yardım sağlaması, pandeminin yol açtığı karmaşanın yakından izlenebilmesi, yurt dışında faaliyet gösteren ulusal kurumların koordinasyonunun sağlanması ve yabancı ülkelerle aktif iş birliği ortamının oluşturulması amacıyla 25 Mart 2020 tarihinde Dışişleri Bakanlığı Koordinasyon ve Destek Merkezi (DKDM) kurulmuştur (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021, s. 366). Covid-19 virüsünün ortaya çıkmasından henüz 3 ay gibi kısa bir süre sonra böyle bir koordinasyon ve destek merkezinin oluşturulması, Dışişleri Bakanlığının aktif ve üretken bir dış politika anlayışı ile uyumaktadır. DKDM, uluslararası ulaşımın yeniden başlatılması ve seyahat yasaklarının kaldırılarak turizmin canlandırılmasında esas sorumluluğu üstlenmiştir. Bunun yanı sıra, Sağlık Bakanlığı ile yakın iş birliği içinde hareket ederek Covid-19 salgınına karşı dünyada yürütülen aşı çalışmaları, test, karantina ve tedavi yöntemleri hakkındaki bilgileri rapor şeklinde Sağlık Bakanlığına sunmuştur (Dışişleri Bakanlığı, 2021a). Bu süreçte Bakanlık tarafından yapılan bir diğer önemli çalışma Stratejik Araştırmalar Merkezi (SAM) tarafından yayımlanan kitaplar olmuştur. Bunlardan birincisi, Covid-19 Sonrası Küresel Sistem: Eski Sorunlar, Yeni Trendler kitabıdır. Kitapta, Covid-19 ile bağlantılı olarak uluslararası düzenden küreselleşmeye, uluslararası kurumların rolünden, dijital diplomasiye kadar birçok konuda analizlere yer verilmiştir. SAM ve Antalya Diplomasi Forumu iş birliğiyle yayımlanan ikinci kitap ise Covid-19 Sonrası Dünya: İşbirliği mi Rekabet mi? kitabıdır. Kitapta, küresel yönetimden diasporaya, büyük güç rekabetinden yeni dünya düzenine kadar birçok önemli konu hakkında değerlendirmeler sunulmuştur. Alanında uzman yerli ve yabancı akademisyenlerin yazılarının yer aldığı bu kitaplarla, fırsat ve sınamalara yönelik ön değerlendirmeler yapılarak akademik tartışmalara yön verilmiştir. Gerçekçi bir durum analizi yapılarak dış politika stratejisi belirlemenin Covid-19 salgını sonrası dünyada etkili olmak için gerekli olduğu bilinciyle hareket eden Dışişleri Bakanlığının yaptığı bu çalışmalar, Bakanlığın geleceğe yönelik bir perspektif oluşturma ilkesiyle uyumaktadır.

Yurt dışındaki vatandaşların Türkiye'ye tahliyesi ve Türkiye'deki yabancı ülke vatandaşlarının da ülkelerine tahliyesi süreci, Dışişleri Bakanlığının bu süreçte yapmış olduğu bir diğer önemli faaliyettir. Pandeminin başladığı andan itibaren 141 ülkeden 100 binden fazla vatandaş Türkiye'ye getirilmiştir. Kapsamlı ve planlı bir organizasyon ile yürütülen bu tahliye operasyonu, Cumhuriyet döneminde yapılan en geniş çaplı

tahliye süreci olarak tarihe geçmiştir. Ayrıca, Türkiye’de bulunan yabancı ülke vatandaşlarının tahliyesi sürecinde de ilgili yabancı diplomatik misyonlarla irtibat kurulması ve sürecin yönetilmesi hususunda Dışişleri Bakanlığı önemli görevler üstlenmiştir. Türkiye’nin doğrudan veya dolaylı desteğiyle yaklaşık 290 bin yabancı ülke vatandaşının ülkelerine gitmesi sağlanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2021a). Ülkeler, Covid-19 hastalığının ortaya çıktığı andan itibaren ilk olarak ulusal çapta bir savunma mekanizması kurma üzerine çalışmalar yürütmüştür. Hastalığın küresel bir salgın olarak tüm dünyada yaygın olarak görülmesiyle birlikte ülkelerin almış olduğu önlemlerin tek başına yeterli olmayacağı anlaşılmıştır. Bu nedenle Türkiye, Dışişleri Bakanlığı öncülüğünde uluslararası iş birliği ve kamu diplomasisi faaliyetlerine öncelik vererek çalışmalar yürütmeye başlamıştır (Özerdem & Barlas, 2021, s. 88).

Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu da pandemiyle mücadelede Türkiye’nin yaptığı katkıların uluslararası iş birliği ve koordinasyon süreçlerinden en üst düzeyde sorumlu olan Bakan olarak bütün pandemi sürecinde aktif olarak görev yapmıştır. 2020 yılında bir gazeteyle verdiği röportajdaki ifadeleri hem Türkiye hem de Dışişleri Bakanlığı açısından son derece önemlidir. Kendisi, 12 Mayıs 2020 tarihi itibarıyla BM’ye üye 194 ülkeden 132 tanesinin Türkiye’ye yardım talebini ilettiğini, pandeminin ilk ayları diyebileceğimiz bu kritik dönemde bu ülkelerden 79 tanesine hızlı bir şekilde destek olunduğunu bildirmiş ve böylesine büyük bir talebin Türkiye’nin güvenilir bir ülke olduğunun en önemli göstergesi olduğunu belirtmiştir (Dışişleri Bakanlığı, 2020). Söz konusu taleplerde bulunan ülke sayısı, Mart 2021’e kadar 159’a çıkmış, bunlardan 157’sine yardım sağlanmıştır (Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, 2021, s. 371). Ülkelere ek olarak, 19 uluslararası kuruluş da Türkiye’den tıbbi yardım talebinde bulunmuştur. Bunlardan 9’unun (NATO, UNICEF, DSÖ, AGİT, CARICOM, OCHA, SICA, IGAD, PAF, CARICOM) talebi kısmen veya tamamen karşılanmıştır (Dışişleri Bakanlığı, 2021a). Bir taraftan kendi vatandaşlarının ihtiyaçlarını karşılarırken diğer yandan da bu kadar kapsamlı bir yardım yapılabilmesi, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığının pandeminin küresel yönetiminde büyük bir pay sahibi olduğunu göstermiştir. Ayrıca pandemi sırasında Bakan Çavuşoğlu’nun uluslararası toplumu “kırılgan toplulukları, düzensiz göçmenleri ve ev sahibi ülkeleri” desteklemeye yönelik çağrısı, Türkiye’nin dış politikasının mümkün olduğu kadar insani değerleri önceleyen bir anlayışa dayandığını göstermiştir (Duran, 2020). Türkiye’nin yabancı ülkelere ve uluslararası kuruluşlara yapmış olduğu bu yardımların üzerine tüm dünyada hoşgörü ve barışın önemli bir sembolü olarak bilinen Mevlana’nın “Ümitsizliğin ardında nice ümitler var. Karanlığın ardında nice güneşler var” sözünü eklemesi, kamu diplomasisinin söylem boyutunu güçlendirmiştir. Bazı gelişmiş ülkelerin maske korsanlığı yaptığına ilişkin haberlerin yayıldığı bu dönemde, Türkiye’nin uluslararası yardımlar gerçekleştirmesi bir kamu diplomasisi dersi niteliğinde olmuştur (Özerdem & Barlas, 2021, s. 87). Yardım diplomasisi olarak da adlandırılan bu süreç, çok kısa süre içinde yardım gönderilen hedef ülkeler ve uluslararası kurumlar ile yoğun bir iletişimin sağlanmasına yol açmıştır (Koyuncu, 2021, s. 944). Bu

yardım diplomasisi, Türk dış politikasının çok taraflılık ve uluslararası iş birliğinin gerekliliği yaklaşımıyla tutarlılık göstermiştir. Dışişleri Bakanlığı, Covid-19 pandemisi ile mücadelede uluslararası iş birliği kapsamında yürütülen çalışmalarda aktif rol almıştır. Bu bağlamda, BM'de, G20'de, İslam İşbirliği Teşkilatı'nda (İİT), Türk Konseyi'nde, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü'nde (KEİ), DSÖ'de ve daha birçok uluslararası platformda yapılan çalışmalara katkı yapılarak salgınla mücadelede iş birliğinin gerekliliği öne çıkarılmıştır. Bu bağlamda yürütülen çalışmalardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- i. BM Genel Kurulu'nda Covid-19 ile mücadelede tıbbi malzeme, aşı ve ekipmana küresel ulaşımın temini için uluslararası iş birliği konulu karar tasarısının eş sunuculuğu,
- ii. 10 Nisan 2020 tarihinde Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın katılımıyla gerçekleştirilen Türk Konseyi Olağanüstü Liderler Zirvesi,
- iii. 22 Nisan 2020 tarihinde Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun katılımıyla gerçekleştirilen İİT İcra Komitesi toplantısı,
- iv. 22 Eylül 2021 tarihinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın katılımıyla BM'de düzenlenen Covid-19 özel oturumu,
- v. 25 Eylül 2020 tarihinde Bakan Çavuşoğlu'nun katılımıyla gerçekleştirilen KEİ Dışişleri Bakanları Konseyi Gayriresmî Toplantısı,
- vi. 30-31 Ekim 2021 tarihlerinde Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın katılımıyla düzenlenen Küresel Ekonomi ve Küresel Sağlık başlıklı G20 Liderler Zirvesi,
- vii. Kanada'nın inisiyatifiyle, aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 16 ülke ve AB'nin de katılımıyla kurulan Uluslararası Koordinasyon Grubu (UKG) toplantıları.

Bu çaba ve girişimlerinde Dışişleri Bakanlığının söylemlerinin kapasite ve eylemleriyle tutarlı olduğu, aynı zamanda Türkiye'nin pandemiyle mücadelesine uluslararası görünürlük kazandırdığı görülmektedir.

Covid- 19 Sürecinde Sağlık Bakanlığının Kamu Diplomasisi Faaliyetleri

Sağlık Bakanlığı, insanların en doğal haklarından biri olan sağlık hakkına kolaylık ve yüksek hizmet kalitesiyle erişmesi vizyonu ve insan odaklı bir yaklaşımla sağlık problemlerine zamanında ve etkili bir şekilde müdahale etme misyonu ile hareket etmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2019). Covid-19 ile mücadele etmek ve doğru stratejiler geliştirmek öncelikle Sağlık Bakanlığının sorumluluğunda olduğundan, Türkiye'de ilk koronavirüs vakasının tespitinden çok önce, 10 Ocak 2020'de Bakanlık tarafından Koronavirüs Bilimsel Danışma Kurulu kurulmuştur. Sağlık Bakanlığı bu çalışmasıyla tehlikenin boyutunu erkenden kavramış ve aldığı önlemlerle salgının Türkiye'ye giri-

şini olabildiğince geciktirmiştir. Pandemi şartları ağırlaşmaya devam ettikçe ulusal ve uluslararası kurumlar arasında sağlık alanında iş birliğinin artırılması gerekmiştir. Sağlık Bakanlığı bu sürece dâhil olduğu andan itibaren Türkiye'nin kamu diplomasisinde daha fazla rol almaya başlamıştır.

Sağlık Bakanlığı pandemi ile mücadele etmek için birçok çalışma yürütmüştür. Bu adımlar bir taraftan toplumun sağlıkla ilgili ihtiyaçlarına yanıt vermeyi içerirken bir yandan da kamu diplomasisine katkı sunmaya devam etmiştir. Söz konusu çabalar Bakanlık tarafından hazırlanan afişler, broşürler, billboard-CLP, videolar, radyo spotları, Covid-19 sözlüğü, uygulamalı eğitim programları, aşı geliştirme ve uluslararası iş birliği çalışmaları şeklinde özetlenebilir (Sağlık Bakanlığı, 2022). Toplumun farklı kesimlerine yönelik hayata geçirilen bu çalışmalar sürecin etkin bir şekilde yürütülmesi açısından oldukça önemli olmuştur.

Sağlık Bakanlığına bağlı olarak Türkiye'nin sağlık imkân ve potansiyelinin yurt dışında etkili ve doğru bir şekilde tanıtılmasını sağlayarak ülke imajını güçlendirmek misyonuyla hareket eden Uluslararası Sağlık Hizmetleri A.Ş. (USHAŞ) de bu süreçte bazı kamu diplomasisi faaliyetleri yürütmüştür. USHAŞ, Covid-19 pandemisi sürecinde üretilen yerli ve millî Covid-19 tanı kiti ve solunum cihazının üretimine destek vermiş, satış ile pazarlamasını üstlenmiştir. Bu süreçte yürüttüğü hızlı tedarik ve dağıtım ağı başarısı, yerli tanı kiti ve solunum cihazının finansman, üretim ve ihracatına yaptığı destek konularındaki çalışmalar, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) tarafından gelişmekte olan ülkeler için örnek olarak belirlenmiştir. Bu kapsamda, UNDP ile gelişmekte olan ülkelerle tecrübe paylaşımı ve kişisel koruyucu ekipman üretimi kapasitesini geliştirmek üzere 17 Haziran 2020 tarihinde bir iş birliği protokolü imzalanmıştır (UNDP, 2020).

Japonya Başbakanı Şinzo Abe'nin açılışına katıldığı Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi (Sağlık Bakanlığı, 2020) ve KKTC Cumhurbaşkanı Ersin Tatar'ın açılışına katıldığı Lefkoşa Acil Durum Hastanesi (Sağlık Bakanlığı, 2020a) Sağlık Bakanlığının bu süreçte attığı dikkat çekici diğer adımlardır. Ayrıca, pandemi sürecinde Sancaktepe ve Atatürk Havalimanı yerleşkesine inşa edilen salgın hastaneleri de yurt dışından gelen hastalara kısa sürede müdahale imkânı sunması açısından önemli bir kamu diplomasisi faaliyeti olmuştur. Sağlık Bakanlığı tarafından inşa edilen bu hastaneler toplumlar arasındaki dayanışmayı temsil etmesi açısından büyük öneme sahiptir. Türkiye bu projelerle genel olarak uyguladığı uzun vadeli sonuçlara odaklı proaktif kamu diplomasisi politikasını devam ettirmiştir.

Covid-19 pandemisi ile mücadelede en etkili yöntemlerden biri hiç şüphesiz aşılardır. Aşı geliştirme çalışmaları uluslararası alanda itibar kazanma açısından önemlidir. Türkiye'de de ilk andan itibaren aşı geliştirme çalışmaları başlamış ve Sağlık Bakanlığının ilgili kuruluşu olan Türkiye Sağlık Enstitüleri Başkanlığı (TÜSEB) ile Erciyes Üni-

versitesi iş birliğiyle inaktif aşı teknolojisi kullanılarak geliştirilen TURKOVAC isimli ilk yerli Covid-19 aşısı (TÜSEB, 2021), 22 Aralık 2021 tarihinde acil kullanım onayı almıştır. Bu aşıyla birlikte Türkiye, Covid-19 aşısı üretebilen 9 ülkeden biri olmuştur. Türkiye, dünyada aşuya erişim konusunda büyük eşitsizliklerin yaşandığı bu dönemde pandemiyle mücadelede izlediği tutumu aşı konusunda da yürütebilirse uluslararası platformlarda önemli bir kazanım elde edecektir.

Sağlık Bakanı Fahrettin Koca, bir yanda Türkiye'nin virüsle mücadelesinin en üst düzeydeki sorumlusu olarak iki yıldan fazla süreyle her akşam Türkiye'nin koronavirüsle mücadelesi hakkında kamuoyunu bilgilendirirken diğer yandan da uluslararası aktörlerle pandemiyle mücadele konusunda iş birliği çabalarını sürdürmüştür. Örneğin AB Sağlık ve Gıda Güvenliği heyetiyle yaptığı video konferans görüşmesinde Bakan Koca, "Son iki yıldır bütün dünyayı etkisi altına alan pandemi ile mücadele ederken ruh sağlığı, kronik hastalıklar ve iklim değişikliğinin sağlığımıza ve ekonomilerimize olumsuz etkileri gibi küresel sorunlarla savaşırken taahhütlerimizi canlı tutmalıyız" demiş ve ardından da "Aday ülke olarak AB ile en iyi uygulama ve deneyimleri paylaşmaya hazırız" diye eklemiştir. (Euronews, 2021). Salgın sırasında yürüttüğü başarılı çalışmalar nedeniyle Bakan Koca'ya 17 Mart 2022'de DSÖ Avrupa Direktörü Dr. Kluge tarafından ödül takdim edilmiştir. Bakan Koca bu ödülü bütün sağlık çalışanları adına aldığını belirtmiştir. (Anadolu Ajansı, 2022). Bakan Koca'nın, diğer iki kurumun yöneticisi olan Fahrettin Altun ve Mevlüt Çavuşoğlu gibi, bir yandan kendi sorumluluk alanı içerisinde çalışmalar yürütürken bir yandan da kamu diplomasisinin gerektirdiği hassasiyetle hareket ettiği görülmüştür.

Sağlık Bakanlığı, DSÖ'de, AB'de, Türk Konseyinde, G20'de ve daha birçok uluslararası platformda yapılan çalışmalara destek olarak Covid-19 pandemisi mücadelede aktif bir rol almış, bu destek aynı zamanda Türkiye'nin kamu diplomasisinin gelişmesine katkı sunmuştur.

Bu bağlamda yürütülen çalışmalardan bazıları şu şekilde sıralanabilir:

- i. 10 Nisan 2020 tarihinde Türk Konseyi Devlet Başkanları Konseyi tarafından gerçekleştirilen COVID-19 salgınıyla mücadelede dayanışma ve iş birliği konulu Olağanüstü Zirve,
- ii. 28 Nisan 2020 tarihinde Sağlık Bakanı Dr. Fahrettin Koca'nın katılımıyla Türk Konseyi Üye ve Gözlemci Devletlerinin Sağlık Bakanları 1. Video-Konferans Toplantısı (Türk Devletleri Teşkilatı, 2021),
- iii. 24 Mayıs-1 Haziran 2021 tarihleri arasında Bakan Koca'nın katılımıyla DSÖ'nün en üst düzey karar alma organı olan Dünya Sağlık Asamblesi tarafından düzenlenen Mevcut salgını sona erdirmek, bir sonrakinin önlemek: birlikte daha sağlıklı, daha güvenli ve daha adil bir dünya inşa etmek başlıklı Genel Oturum Toplantısı,

- iv. 22 Haziran 2021 tarihinde Avrupa Komisyonu ile düzenlenen AB Dijital Covid Serifikası Toplantısı,
- v. 5 Ağustos 2021 tarihinde Bakan Koca'nın katılımıyla Çin Halk Cumhuriyeti tarafından düzenlenen Covid-19 Aşı İş birliği Uluslararası Forumu,
- vi. 10 Eylül 2020 tarihinde Bakan Koca ve DSÖ Avrupa Bölge Direktörü Dr. Hans Kluge'nin birlikte DSÖ İnsani ve Sağlık Acil Durumlarına Hazırlık İstanbul Ofisi'nin açılışı,
- vii. 8 Ekim 2021 tarihinde Bakan Koca'nın katılımıyla Türkmenistan tarafından DSÖ'nün teknik desteği de alınarak düzenlenen "Daha Sağlıklı Bir Dünya İçin Sağlık Diplomasisi" konulu Uluslararası Forum.

Pandemi sürecinde uluslararası sağlık yardımlarının önemi artmış ve uluslararası iş birliği çalışmalarında sağlık faktörü doğal olarak ön plana çıkmıştır. Bakanlığın bu süreçte söylem, eylem ve kapasite tutarlılığı içinde hareket ettiği ve pandemiyle mücadeleye yaptığı katkılarının uluslararası görünürlük sağladığı görülmüştür.

Sonuç

Covid-19 bir virüsün küresel ölçekte nasıl büyük bir hasara yol açabileceğini net bir şekilde göstermiştir. Pandemi, böyle bir krize karşı çok taraflı diplomasi kanallarının yeterince hızlı ve esnek şekilde harekete geçemediğini de ortaya koymuştur. Küresel sorunlarla mücadelenin ancak küresel tedbirlerle mümkün olabileceği bu dönemde açıkça anlaşılmıştır. Daha da önemlisi, bu tür kriz durumlarında küresel yönetişime öncülük etmesi beklenen aktörlerin bu özelliği taşımadıkları anlaşılmıştır. Bu şartlar altında, Türkiye gibi ülkelerin pandemiyle mücadeleye uluslararası bağlamda yaptıkları katkılar söz konusu hasarı bir nebze olsun azaltabilmiştir. Bu çalışmada öncelikle kamu diplomasisinin 21. yüzyıl dünyası açısından ifade ettiği anlam tartışılmış ve Türkiye'nin pandemi döneminde yürüttüğü kamu diplomasisi uygulamalarının bu anlam içerisindeki yeri incelenmiştir. Bu teorik çerçeveden bakıldığında Türkiye'nin pandemi dönemindeki kamu diplomasisine ilişkin iki önemli boyutun öne çıktığı görülmüştür. Bunlardan ilki Türkiye'nin pandemiyle mücadelesinde şeffaflık ve iş birliği yanlısı duruşudur. İkinci önemli boyut ise Türkiye'nin pandemi dönemindeki kamu diplomasisinin uzun zaman içinde inşa edilmiş sağlam bir kurumsal ve zihinsel temele dayanıyor olmasıdır. Çalışmada Türkiye'nin pandemi dönemi kamu diplomasisinde ön plana çıkan üç kurum, üç başarı kriteri üzerinden değerlendirilmiştir. Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, Dışişleri Bakanlığı ve Sağlık Bakanlığı, söylem-kapasite tutarlılığı, söylem-eylem tutarlılığı ve uluslararası görünürlük açısından incelenmiştir. Buradan çıkan sonuçları şu şekilde belirtmek mümkündür: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı, gerek kurumsal gerekse Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanı Fahrettin Altun'un liderliği açısından söylem-kapasite tutarlılığı göstermektedir. İlgili kurumun, Türkiye'nin ulus-

lararası kamuoyu ile iletişim sağlayabilecek alt yapıya (web sayfaları, sosyal medya kullanımı, yabancı dilde yayınlar) sahip olduğu görülmüştür. Yine aynı kurum çerçevesinde söylem-eylem tutarlılığı da gözlemlenmektedir. Kurum tarafından hazırlanan yazılı ve görsel eserlerde verilen mesajlar ile pratiğe geçirilen uluslararası iş birliği çabaları arasında tutarlılık vardır. Aynı zamanda kurum, sahip olduğu alt yapı imkânlarını kullanarak Türkiye’nin pandemiyle mücadelesine uluslararası görünürlük kazandırmıştır. Dışişleri Bakanlığı, kurumsal ve Bakan Mevlüt Çavuşoğlu liderliğinde söylem-kapasite tutarlılığına sahip olduğunu göstermiştir. Girişimci ve İnsani Dış Politika anlayışıyla hareket eden Türkiye, pandemi döneminde kendisine bağlı tüm diplomatik misyonları harekete geçirerek söylem-eylem-kapasite tutarlılığını ortaya koymuştur. Bakan Çavuşoğlu tarafından vurgulanan diplomatik temas yoğunluğu da uluslararası görünürlük kriterinin Bakanlık açısından sağlandığı sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Sağlık Bakanlığı ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın dile getirdiği “Biz Bize Yeteriz” söylemiyle tutarlı bir kapasiteye sahip olduğunu göstermiş, eylemlerini de pandeminin başından itibaren bu hedefe ulaşacak şekilde planlamıştır. Bu kriterin varlığı dışarıdan yardım istenmemesinden ve başka ülkelere tıbbi yardımların ulaştırılmasından da anlaşılmaktadır. Uluslararası iş birliği konusunda Bakan Koca’nın uluslararası aktörlerle yürüttüğü temaslarda Bakan olarak kendine düşen sorumluluğu yerine getirmiş olması söylem-eylem tutarlılığını göstermiştir. Uluslararası görünürlük açısından hem Bakanlık hem de Bakan tarafından pandemiyle ilgili sürekli ve şeffaf bilgilendirme süreci hassasiyetle takip edilmiş, Türkiye’nin kamu diplomasisi açısından uluslararası toplumun talep ettiği en kritik boyutlarda güvenilirliği dünya kamuoyuna gösterilmiştir. Covid-19 tüm insanlık için gerçek ve zorlu bir test olmuştur. Türkiye hem ulusal hem de küresel düzeyde pandemiyle mücadelede öne çıkan ülkelerden biri olmuştur. 21. yüzyılın küreselleşen dünyasında küresel sorunların çözümüne sağlanan katkılar kadar bunların kamu diplomasisi yoluyla dünya kamuoyunun dikkatine sunulması da önemlidir. Bu bağlamda bu çalışmanın ulaştığı en önemli sonuç şudur: Türkiye bu krizin küresel yönetişimine yaptığı katkıları kamu diplomasisi yoluyla dünya kamuoyuna duyurabilmiş, bu konuda kendi kapasitesinin elverdiği ölçüde hareket etme becerisini somut olarak göstermiş ve krizin oluşturduğu hasarı azaltmak için yapacağını söylediği katkıları yapmıştır. Uluslararası örgütler ve birçok gelişmiş ülke başta olmak üzere önemli uluslararası aktörlerin bu krizle mücadele sürecine öncülük etmekte zorlandığı bu dönemde, bölgesinde ve dünya genelinde aktif bir çaba gösteren Türkiye’nin genel olarak başarılı bir kamu diplomasisi yürütmüş olması, bu ülkenin küresel açıdan sahip olduğu değerler diğer toplumlarca yeniden hesaplanmasına yol açacaktır. Bu ise Türkiye’nin bu süreçte yürüttüğü kamu diplomasisinin uluslararası kamuoyu üzerinde göstereceği etkiye bağlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- Altun, F. (2021). Hakikat ötesi çağda bir ulusal güvenlik tehdidi olarak dezenformasyon ve manipülasyon siyaseti. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/hakikat-otesi-cagda-bir-ulusal-guvenlik-tehdidi-olarak-dezenformasyon-ve-manipulasyon-siyaseti/2360999>.
- Anadolu Ajansı. (2022). DSÖ'den salgınla mücadeledeki başarısından dolayı Türkiye'ye ödül. Retrieved from <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/dsoden-salginla-mucadeledeki-basarisindan-dolayi-turkiyeye-odul-/2538625>.
- Armstrong, M. C. (2009). Operationalizing public diplomacy. Nancy Snow & Philip M. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Diplomacy*, (ss. 63-71). New York: Routledge, Taylor & Francis.
- Balogun, W. & Soile, O. (2020). 'Pandemic diplomacy' and the politics of paradox: International cooperation in the age of national distancing. *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 19, no. Covid-19 Special Issue, (ss. 413-428).
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2020). KOVİD-19 tecrübeleri ve salgına karşı mücadelede uluslararası işbirliği. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=5ec6oUzeE4s>.
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2021). *Asrın küresel salgını - Türkiye'nin koronavirüsle başarılı mücadelesi. 1. baskı, İstanbul: Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı Yayınları*.
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2021a). Kurum hakkında. Retrieved from <https://www.iletisim.gov.tr/turkce/kurum-hakkinda>.
- Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı. (2021b). Koronavirüs salgını. Retrieved from https://www.iletisim.gov.tr/turkce/stratejik_iletisim_calismalari/detaylar/koronavirus-salgini.
- Çolakoğlu, S. (2022). Turkey's COVID-19 Diplomacy: International cooperation in the age of global health and economic crisis. *KIEP Visiting Scholars Program*, (ss. 123-140).
- Dışişleri Bakanlığı. (2020). Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Akit TV Kanalına Verdiği Özel Röportaj. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu-nun-akit-tv-kanalina-verdigi-ozel-roportaj.tr.mfa>
- Dışişleri Bakanlığı. (2021). Türkiye'nin girişimci ve insani dış politikası. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr/dis-politika-genel.tr.mfa>.
- Dışişleri Bakanlığı. (2021a). Koronavirüs salgınındaki rol ve vizyonumuz. Retrieved from <https://www.mfa.gov.tr/koronavirus-salginindaki-rol-ve-vizyonumuz-20-04-2022.tr.mfa>.
- Duran, B. (2020). Salgında hangi ülke neden yardım ediyor? Retrieved from <https://www.setav.org/salginda-hangi-ulke-neden-yardim-ediyor/>.
- Dünya Sağlık Örgütü. (2022). WHO coronavirus (COVID-19) dashboard. Retrieved from <https://covid19.who.int/>.

- Euronews. (2021). Sağlık Bakanı Koca, AB yetkilileriyle Covid-19 salgınında iş birliğinin geliştirilmesini görüştü. Retrieved from <https://tr.euronews.com/2021/11/30/sagl-k-bakan-koca-ab-yetkilileriyle-covid-19-salg-n-nda-is-birliginin-gelistirilmesini-gor>.
- Fidler, D. P. (2013). Health diplomacy. Andrew F. Cooper, Jorge Heine, and Ramesh Thakur (Ed.), *Oxford Handbook of Modern Diplomacy*, (ss. 303-319). Great Britain: Oxford University Press.
- Göksu, O. (2021). Koronavirüs sürecinde cumhurbaşkanlığının stratejik iletişim yönetiminin değerlendirilmesi. B. Öksüz & T. S. Görpe (Ed.), *COVID-19 Pandemisinde İletişim* (ss. 57-78). Ankara: Akademisyen Kitabevi.
- Kıbaroğlu, M. (2020). Calling for a reset in Turkish-American relations in the post-COVID international order. *Insight Turkey* 22, no. 2 (Spring), (ss. 93-110).
- Kocabıyık, H. (2019). Değişen diplomasi anlayışı, kamu diplomasisi ve Türkiye. *Avrasya Etüdüleri*, 25(55), 163-196.
- Koyuncu, S. (2021). Olağandışı süreçlerde kamu diplomasisi: Covid-19 pandemisi ve Türkiye'nin kamu diplomasisi faaliyetleri, *Selçuk İletişim*, 14(2), 927-951.
- Lowy Institute. (2019). *Global diplomacy index*. Retrieved from <https://globaldiplomacyindex.lowyinstitute.org/#>.
- Melissen, J. (2005). The new public diplomacy: between theory and practice. Jan Melissen (Ed.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, (ss. 3-27). Palgrave MacMillan.
- Özerdem, F. & Barlas, B. (2021). Covid-19 salgınının Türk kamu diplomasisine etkisi. *Kırklareli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 10(1), 73-98.
- Özyılmaz, B. (2014). Rhetoric and public diplomacy: Analysis of a double dimensional link. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 16(3), (ss. 209-225).
- Pratkanis, A. (2009). Public diplomacy in international conflicts: A social influence analysis. Nancy Snow & Philip M. Taylor (Ed.), *Routledge Handbook of Diplomacy*, (ss. 111-153). New York: Routledge, Taylor & Francis.
- Sağlık Bakanlığı (2019). Kurumsal politikamız. Retrieved from <https://www.saglik.gov.tr/TR,11465/kurumsal-politikalarimiz.html>.
- Sağlık Bakanlığı (2020). Başakşehir Çam ve Sakura Şehir Hastanesi hizmete açıldı. Retrieved from <https://www.saglik.gov.tr/TR,65638/basaksehir-cam-ve-sakura-sehir-hastanesi-hizmete-acildi.html>.
- Sağlık Bakanlığı (2020a). KKTC Lefkoşa Acil Durum Hastanesi hizmete açıldı. Retrieved from <https://www.saglik.gov.tr/TR,76909/kktc-lefkosa-acil-durum-hastanesi-hizmete-acildi.html>.
- Sağlık Bakanlığı (2022). COVID-19 bilgilendirme platformu. Retrieved from <https://covid19.saglik.gov.tr/>.

- Satoh, H. (2022). Fighting for a global community in a post-COVID world. Anoma P. van der Veere, Florian Schneider, Catherine Yuk-ping Lo (Ed.), *Public Health in Asia during the COVID-19 Pandemic*, (ss. 31-43). Amsterdam University Press.
- Sharp, P. (2005). Revolutionary states, outlaw regimes and the techniques of public diplomacy. Jan Melissen (Ed.), *The New Public Diplomacy: Soft Power in International Relations*, (ss. 106, 123). Palgrave MacMillan.
- Türk Devletleri Teşkilatı (2021). Sağlık iş birliği. Retrieved from https://www.turkkon.org/tr/isbirligi-olanlari/saglik-isbirligi_12.
- TÜSEB (2021). TURKOVAC nedir? Retrieved from <https://www.tuseb.gov.tr/turkovac/turkovac-nedir>.
- UNDP (2020). Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın Küresel Özel Sektör Merkezi COVID-19 ile mücadele kapsamında Türkiye'nin en büyük uluslararası sağlık hizmet sağlayıcısı ile güçlerini birleştiriyor. Retrieved from <https://www.tr.undp.org/content/turkey/tr/home/presscenter/articles/2020/06/IICPSD-COVID-19.html>.

